

EVANGELISKE BISKOPER

i Trondhjem siden Reformationen.

Ang. disse v. Ludvig Daaes Trondhjems Stifts geistlige Historie fra Reformationen til 1814:

1. Magister Thorbjørn. (Torben Olafssøn).

1547—1548, 1 Aar.

Efter Daae var han en af vor Kirkehistories skønneste Prydelser, var oftere sammen med Luther, der regnede ham blandt «Sandhedens Vidner», døde 1548, under Tilbageisen fra Kjøbenhavn, paa Hedemarken af Pest, og blev begravet ved Alteret i Ringsakers Kirke.

Som hørende til dette Tidsrum anføres her: Anno 1522 døde Biskop Erik Valkendorf i Trundh. Anno 1537 rømte Erkebiskop Oluf Engelbretson til Holland, og tog med sig antique Documenta og meget andet løst, Domkirken tilhørende.

2. Magister Hans Gaas.

1549—1578, 29 Aar.

Ankommen til Trondhjem, var han neppe under 50 Aar gl. Døde 17. Septbr. 1578. Beskrives som en nidkær Biskop, der ofte laa i Strid med og bekjæmpede Lehnsherrernes Dispositioner. Især mod Ludvig Munk, der havde bevirket 5 Bønders Henttelse, fordi de som Deputerede (fra Guldalen) vare reiste til Kjøbenhavn for at Klage sin Nød over despotiske Handlinger. Dommens Uretfærdighed blev med Hans Gaas opløst, de uskyldige Bønder, hvis Legemer i 4 Aar havde ligget paa Steile ved Trondhjem, fik en ordentlig Begravelse, og da den gamle Biskop, som nu laa paa sit Dødsleie, hørte Klokkerne ringe ved Bøndernes

Jordfæstelse, spurgte han hvad Ringningen skulde betyde. Da han fik Aarsagen at vide, takkede han Gud og sagde: «Herre nu lade du din Tjener fare hen i Fred, nu er mit Hjertes Begjæring opfyldt», hvorpaa han døde under Ringningen.

3. Magister Hans Mogensen.

1578—1595, 17 Aar.

Fød i Kjøbenhavn 1525, mødte i Christiania ved Chr. 4. Tronbestigelse, 1591. Døde 30. Novbr. 1595, 70 Aar gammel.

4. Magister Isach Grønbeck.

1596—1617, 21 Aar.

Fød 1564. Døde 27. Juni 1617, 53 Aar gl. I Anledning af den nye Kirkelov, deltog han 1604 med de øvrige norske Biskoper i Bergen, hvor Chr. 4. selv var tilstede ved hiin mærkelige Herredag, anden Gang 1607 i Stavanger, tredje Gang 1613 i Skien. Det var i hans Tid at den Skik, at fattige Skoledisciple to Gange aarlig skulde streife om for at samle Almisse, blev afskaffet. Paa hans Tid var det ogsaa, at Konrektoratet ved Latinskolen blev oprettet.

Navnet Grønbeck har holdt sig lige til vore Dage. Saaledes have vi i Trondhjem en Isach Grønbeck, der oprindeligt var Nordlandshandler og Søn af Grønbeck i lignende Stilling, hvis Enke Gurina blev gift med Mons Lie. Førstnævnte blev senere ansat som Toldbetjent, først i T.hjem og senere i Finmarken, hvor han døde omkring 1850.

5. Magister Anders Christensen Arreboe.

1618—1622, 4 Aar.

Fød 2. Januar 1587. I hans Tid, 1618, rasede en frygtelig Pest-Epidemi i T.hjem og Bergen. Om denne Biskop fortælles (v. Daae) en hel Hoben letsindige og i alle Tilfælde uforsigtige Foreteelser, fornemmeligt i anledning tvende Bryllupsfester hos Prestene i Hevne og Stod. Biskopen, der forøvrigt beskrives som en ualmindelig dueligt Mand, blev sat under Justits tiltale, i hvilken Anledning han endnu i sit sidste Aar her i Trondhjem drog over til Kjøbenhavn for at forsvare sin Sag. Der faldt endelig Dom hvorefter Biskopen «burde fra sit bispelige Kald og Embede

være afsat og det ikke videre betjene». Senere, 1626, kom han dog til Naade igjen, og ansattes som Sognepræst i Wordingborg, hvor han døde 1637. Ud gav «skjønne og betydningsfulde Værker».

Hans Portrait findes i Domkirken, No. 1.

6. Magister Peder Jenssøn Skelderup.

1622—1642, 20 Aar.

Fød 1571, resigneret 1642. Var i det lange Tidsrum den første norskfødte Biskop i T.hjem, thi endog efter hans Tid og lige til 1731 havde ikkun danskfødte Biskoper været ansat i T.hjem. Fra hans Tid blev Søndmør lagt under Bergens Stift. 1637 blev Byens Waisenhus stiftet. I samme Tidsrum stiftedes T.hjems Tugthus («Wærkhus») mere som et Arbeidshus betragtet, ikke Strafanstalt. Denne Skelderup er høist sandsynlig Stamfader til flere som bære dette Navn endnu i vore Dage her og i Nordlandene, skjønt det i nyere Tider skrives Schjelderup.

7. Magister Erik Bredahl.

1643—1672, 30 Aar.

Fød i Danmark. Døde 1672. Hidtil havde Jemtlands 2 Prestegjelde lagt under Norge og T.hjems Bispedømme, men gik ved Freden til Brømsebro 1645 over til Sverige. Det var i Bredahls Tid, at den allerstørste Del af Byen brændte. Domkirken gik fri. Bispnen og hele Geistligheden blev husvilde. I Aaret 1658 afstodes T.hjems Stift til de Svenske, og Bredahl, skjønt tilbuden at blive i sit Bispedømme, Vægrede sig derfor, «hvorfor man fratog ham alt hvad han eiede, og han selv blev jaget ud af Byen i største Armod med sine Børn», og drog afsted til Trondenæs i Nordland hvorover han havde Patronatsret. Svenskene indsatte da sin egen Landsmand til Biskop i Trondhjem. I Evensens Samlinger findes Klagemaal og Besværinger af Præsterne i Trondhjems Stift over Bredahl, Dat. 1654.

8. Magister Henning Schytte (Schjøtt).

1658—1659, 1 Aar.

Som konstitueret og var saaledes Biskop i T.hjem 1 Aar, men opholdt sig dog kun her i 4 Maaneder. Men den 1ste October 1658

leirede en norsk Hær sig paa Stenbjerget og nu begyndte den berømte Beleiring, som i December førte til det glædelige Maal, at Trondhjem atter blev norsk. Bredahl vendte tilbage 1659 til sin befriede Stiftsstad. Hittil valgte Almuen, som det synes, selv sine Præster, men en Valghistorie, som foregik i Bredahls Tid, bevirkede at Menighedsvalget aldeles hævedes. Det var i Bredahls Tid at Lisbet Nypan blev brændt paa Kongsgaarden.

Bredahl døde 1672, nedlagt i Domkirkekoret. Havde 17—18 Børn. Bredahl beskrives som den talentfulde, kraftige, duelige og nidkjære Tilsynsmand, men tillige den myndige, stundom partiske Prælat. Det er ikke usandsynlig, at denne Mand, der efterlod sig 17—18 Børn, er Stamfader til den Slægt der endnu i vore Dage her nordenfjelds især bærer hans Navn.

9. Magister Arnold de Fine.

1672.

Fød 1614. Var allerede et Aar forud ansat som Vicesuperintendent for Bredahl, men ankom først paa den Tid denne døde og fungerte som Biskop kun i 8 Mdr. 10 Dage. Men den 5. November 1672, efter at have ordinert Hr. Henrik Lyster og en anden Præst, faldt han død om 3 Skridt fra Alteret i Domkirken.

10. Dr. Erik Eriksøn Pontoppidan.

1673—1678, 5 Aar.

Brodersøns Søn til den endnu mere berømte Pontoppidan den ældre. Fød 1616. Var den første Doktor paa Trondhjems Bispestol. Døde 12. Juni 1678. «Var en from, sagtmodig og stille Mand, der gjerne vilde hjælpe og tjene Alle og sin Geistlighed meget god og beforderlig, blev derfor af Alle beklaget og begrædt.»

Hans Portrait og Begravelsessted findes i Domkirken.

11. Dr. Christoffer Schletter.

1678—1688, 10 Aar.

Fød 1629 i Halmstad. Død 25. Oct. 1688.

12. Dr. Peder Krog.

1689—1731, 42 Aar.

Født 1654. Blev ved Hjælp af Chr. 5. bekjendte Frille, «Jomfru Moth, Biskop i Trondhjem. Var Griffenfeldts Avindsmand efter Paavirkning af ovennævnte Jfr. Moth, og sat til end mere at ydmyge det ulykkelige Offer, der ved Krog endog blev berøvet sine Haandskrifter og Skrivematerialer. Laa i idelig Strid med Stiftets Præster samt Trondhjems Rektorer. Benævnedes «Judas» formedelst sit røde Skjæg. Boede paa Gaarden Bakke (Baklandet), som han havde tilkjøbt sig, og fik opbygget den nuværende Bakke Kirke som han lod opkalde efter sin Kone. Beskyldt for Gnieragtighed og Underslæb — lod opføre en elendig «Katedral-skole». Krog endte sit «lidet Hæderlige Liv» den 24. Mai 1731, 77 Aar gammel. «Nævnes med Rette imellem Kirkens uværdige Tjeneres».

Vide Gjessings Jubellærere», efter H. H. Müller: «Krog angiver sit Tab ved Ildebranden paa Baklandet i 1720 til 4550 Rdlr., deriblandt Bakke Gaard til 3000 Rdlr.» Reberbanen paa Baklandet kaldtes da: «Biskop Krogs privilegerede Reberbane».

Suhm: «P. Krog var et Menneske af en uhørlig og nedrig Ondskab».

Hans Portrait i Domkirken. No. 3.

13. Dr. Eiler Hagerup.

1731—1743, 12 Aar.

Som Ped. Krogs Eftermand, eller længe før dennes Død, var egentlig den bekjendte Tho. von Westen udseet; men da denne frabad sig Valget, faldt dette paa E. Hagerup. Var først, 1728, Stiftsprovst efter Bonsach. Laa som sædvanlig, overende med Skolens Rektorer, Skancke og Dass, og fik praktiseret sin egen endnu ikke 18-aarige Søn ind som Konrektor. I Hagerups Tid oprettedes i Trondhjem det første Bogtrykkeri, 1739. Han døde 15. April 1743, 58 Aar gammel, efterladende sig 17 Børn. Var født 25. November 1685, Student 1702, Kapelan i sin Fødebygd 1709, for Amund Barhow, med hvis Datter han blev gift, ligger begravet under Domkirkens Gulv med Biskop Schletter.

Portrait i Domkirken. No. 4.

14. Ludvig Harboe.

1743—1748, 5 Aar.

En Slesviger, født 1709, kaldet til Biskop 1743, men kom først til Trondhjem 1746 efter tilendebragt Mission paa Island. Opholdt sig her kun i 2 Aar og forflyttedes til Danmark, først som Præst, siden, 1757, som Biskop i Sjælland, hvilket Embede han forestod med Berømmelse indtil sin Død 1783.

Portrait i Domkirken. No. 5.

15. Dr. Fredrik Nannestad.

1748—1758, 10 Aar.

Født 1693. Beskrives som «en utrættelig og nidkjær» Mand i alle sine Embeder. Forflyttet 1758 som Biskop i Christiania. Tog sin Afsked 1773 og døde det paafølgende Aar, 81 Aar gl. Meget lærd. V. Gjessing, Pag. 542, og Nicolaisens Norske Stiftelser i 988. Ligesaa Willes Samlinger af Mindetaler, holdt af Prost Wolff, den 21. Febr. 1775. Denne Nannestad udsteder et Gavebrev, dat. Oslo 31. Marts 1759, hvorefter han skjænker 1160 Rdlr. som Bidrag til Opførelsen af en Bispegaard og en Bygning for Latinskolen i Trondhjem m. m. I dette Testamente udtaler han megen Kjærlighed for T.hjem og T.hjems Stift og angiver alene de bedre Veie i Agerhus Stift som Aarsag til sin Forflyttelse derhen.

Portrait i Domkirken. No. 6.

16. Johan Ernst Gunnerus.

1758—1773, 15 Aar.

Se Daae 174. Denne berømte Videnskabsmand var født 26. Februar 1718 i Christiania, «besad en brændende Iver for Norges Ære». Bidrog væsentlig, i Forening med Schønning og Suhm, til oprettelse af Videnskabernes Selskab i Trondhjem 1760, der fik Kongl. Statuter 17. Juli 1767. Var den første der lige for Tronens Fødder vovede at anbefale et Universitets Oprettelse i Norge og ansees derfor at være den, «som ei alene uden Sammenligning har vundet den største Berømmelse i sit Fødeland Norge, men hvis Navn ogsaa har haft en god Klang udenfor Norges Grænser.» Døde paa en Visitatsreise i Christiansund 25. Septbr. 1773 og blev den 18. Octbr. næst efter, ført til Trond-

hjem, nedsat i Domkirkens Ligkjælder. Biografi Pag. 1.
Portrait i Domkirken. No. 7.

17. Marcus Frederik Bang.

1774—1787, 13 Aar.

Fød 1711; var fra 1739 og i hans hele geistlige Levetid ansat som Præst i Trondhjem, blev 1773 udnævnt til Biskop i Ribe, hvilket Embede han frabad sig og blev strax derpaa ansat som Biskop i Trondhjem. Tog sin Afsked 1787 og døde 1789. Biografi Pag 20.
Portrait i Domkirken. No. 8.

18. Johan Christian Schönheyder.

1788—1803, 15 Aar.

Fød 1742. Var norsk fød, døde 1803. Fra den Tid bliver Nordland og Finmarken et eget Bispedømme. Biografi Pag. 22.

19. Peter Olivarius Bugge.

1804—1842, 38 Aar.

Fød 2. Decbr. 1764, tog Afsked 1842. Død 6. Decbr. 1849, 85 Aar gl. Biografi Pag. 25.

20. Hans Riddervold.

1843—1848, 5 Aar.

Fød 1795, Statsraad 1848. Tog sin Afsked som saadan 1872. Døde 1876. Biografi Pag 59.

21. Hans Jørgen Darre.

1849—1862, 13 Aar.

Fød 27. Septbr. 1803. Død under et Ophold i Spanien hos sin Datter 1874, 11. Marts. Hans Baare ført til Trondhjem i Decbr. 1883. Biografi Pag. 59.

22. Andreas Grimelund.

1862.

Fød 26. Januar 1812. Tog sin Afsked fra 1ste Juli 1883. Begyndte sin geistlige Virksomhed 1844 som resid. Kapellan i Nannestad, derpaa i samme Stilling til Ullensaker, 1852 som Lærer i et Seminarium, 1856 til Sognepr. i Gjerpen, 1860 til Biskop i T.hjem. Biografi Pag. 60.

LEHNSHERRER,

senere benævnte Stiftsbefalingsmænd og endelig Stiftsamtmænd, siden Reformationen, efter en Fortegnelse i Adresseavisen No. 2, 1774, med enkelte Bemærkninger.

1. Tor Rut,

Kommandant paa Stenvigsholm. Hos denne findes intet Aarstal, sluttelig maa han have været i dette Embede før Reformationen.

1 b. Christopher Huitfeldt.

1537—1546, 9 Aar.

2. Christopher Gautessøn Galle.

1546—1556, 10 Aar.

Døde 1556. Var den eneste Nordmand blandt 11 Lehnsherrer paa denne Tid.

3. Enert Bille.

1556—1564, 8 Aar.

Død 1564.

4. Herlof Schaffne (Skave).

1564—1568, 4 Aar.

5. Christian Munk.

1568—1571, 3 Aar.

6. Ludvig Munk.

1571—1577, 6 Aar.

Fød 1538. Edfæstede atter Jemteland i Forening med Biskop